

Nr 333.

Av herr **Löfgren m. fl.**, i anledning av *Kungl. Maj:ts framställningar om åtgärder för arbetslöshetens bekämpande.*

Det i statsverkspropositionen antydda programmet för arbetslösas omhändertagande har närmare utformats i proposition nr 209 rörande arbetslöshetsförsäkring, nr 211 rörande arbeten till motverkande av arbetslösheten samt nr 216 rörande understödsverksamhet för arbetslösa. Vad som kanske framför allt väcker uppmärksamhet vid granskningen av de programförklaringar, som här lämnas i olika sammanhang, är deklarationen att regeringen utgår från att det allmännas hjälp skall lämnas åt alla arbetslösa eller åtminstone alla oförvållat arbetslösa. Man synes härmed var på väg att överge en princip, som enligt vår uppfattning är av grundläggande betydelse för ett sunt samhällsliv, nämligen att individen har ett självansvar för sin försörjning och att det allmännas hjälp kan påräknas endast såsom ett stöd i de fall, då individen ej själv har möjlighet att sörja för sin egen och familjens utkomst. Tyvärr ha redan alltför många tecken visat, att en uppluckring ägt rum beträffande den enskildes känsla av självansvar. Och med godtagandet av ett program, sådant som det regeringen framlagt, gives ytterligare stöd åt dylika tendenser — detta i en tid, då redan omsorgen om de verkligt behövande ställer samhället inför mycket svåra och betungande uppgifter.

Beträffande de olika regeringsförslagen måste vidare den principiella erinringen göras, att de icke framträda såsom led i ett genomtänkt och enhetligt utformat system. I de båda sakkunnigutlåtanden, som ligga till grund för ifrågavarande propositioner, betonades uttryckligen angelägenheten av att de olika hjälpformerna ställdes i omedelbart samband med varandra. Så har emellertid icke skett i regeringens förslag. De föreslagna beredskapsarbetena äro sålunda icke ställda i organiskt sammanhang med arbetslöshetsförsäkringen och understödsverksamheten, och den kombination mellan de båda senare hjälpformerna, som försäkringssakkunniga föreslagit, hava i proposition nr 216 tills vidare suspenderats. Olägenheterna av denna bristande systematisering måste bliva så mycket mera framträdande, som även i organisativt avseende, såväl lokalt som centralt, enhetlighet saknas. Redan dessa allvarliga svagheter i regeringsprogrammet, vilka omöjliggöra ett närmare bedömande av dess effektivitet och kostnaderna för dess genomförande, måste enligt vår mening framkalla starka betänkligheter mot att nu övergiva det hittillsvarande systemet som efter hand utvecklats och organiskt uppbyggt med stöd av vunna erfarenheter.

Bland de särskilda regeringsförslagen synes det, som avser offentliga

arbeten — »beredskapsarbeten» av ny typ — vara det ur olika synpunkter minst tillfredsställande och till sina konsekvenser mest riskfyllda. Till en början må anmärkas, att förslaget på snart sagt alla viktigare punkter är så vagt avfattat, att det ter sig svårt att få en klar uppfattning av dess verkliga innebörd. Det vill emellertid synas, som om meningen vore att omvandla den huvudsakliga delen av det allmännas byggnads- och anläggningsverksamhet till hjälparbeten för arbetslösa, nominellt anordnade såsom arbeten på öppna marknaden men i själva verket omgärdade med särskilda bestämmelser, som i avgörande avseende ge dem en från sådana arbeten väsentligen avvikande karaktär. Man förutsätter sålunda, att kollektivavtal, där sådana finnas, skola tillämpas, men att arbetarorganisationerna skola medgiva jämkningar i de avtalsbestämmelser, som eljest gälla vid dylika arbeten. Man tänker sig vidare, att i orten för fullgod arbetskraft gällande arbetslöner skola tillämpas, ehuru en stor del av de till arbetena hänvisade arbetslösa icke kunna vara vana vid och utbildade för sådant arbete, som där möter dem o. s. v.

Av åtskilliga uttalanden att döma synes huvudsyftet med regeringsprogrammet i denna del vara att tillförsäkra de arbetslösa avtalsenliga löner. Härvid avser man tydligen icke den inkomst, som de arbetslösa åtnjutit inom sitt tidigare yrke utan, med hänsyn till de nya beredskapsarbetenas natur, i väsentlig utsträckning den löneinkomst, som förekommer vid byggnads- och anläggningsarbeten. När man nu vet, att lönerna vid sådana arbeten gemenligen äro de högsta i respektive orter förekommande och då man vill så vitt möjligt bereda arbetarna arbete inom hemorten, så innebär programmet i realiteten, att de arbetslösa skola genom samhällets melankomst tillförsäkras löner, som i allmänhet ligga högre än de som de åtnjuta inom det egna yrket. Det synes vara självklart, att de samhälliga hjälparbetena under sådana förhållanden måste te sig eftersträfvansvärda för de arbetslösa och att dessa icke ha någon anledning att söka sig tillbaka till arbetstillfällen inom det egna yrket eller på den öppna arbetsmarknaden överhuvud. Man är här inne på en väg, som lätt kan leda till, att arbetslöshet betraktas som ett givande yrke och att det uppstår en permanent och växande kår av arbetare, som göra anspråk på sysselsättning vid offentliga arbeten. Närliggande erfarenheter från stadskommuner, som sökt sysselsätta sina arbetslösa vid kommunala arbeten med ordinarie löner, bestyrka med all tydlighet, att faran för en dylik utveckling icke är uppkonstruerad. En sådan ordning måste emellertid för samhället medföra en ekonomisk belastning, som i längden blir omöjlig att bära, och näringslivet utsättes samtidigt för en påverkan på lönerna, som måste minska dess förmåga att anställa arbetskraft.

De nu föreslagna s. k. beredskapsarbetena, anordnade i den stora omfattning regeringsförslaget åsyftar, måste därför befaras medföra en stegrad arbetslöshet i den fria marknaden och ökade krav på samhällets ekonomiska resurser. Och detta i en tid, när dessa resurser starkt beskurits

och då allvarliga risker föreligga för en fortgående försämring av vårt ekonomiska läge. Under sådana allvarliga förhållanden kunde snarare ifrågasättas, huruvida icke lönerna vid hela den offentliga byggnads- och anläggningsverksamheten borde nedbringas, så att det kapital, som kan användas till dylika investeringar, komme så många som möjligt tillgodo. Men fränsett spörsmålet om en dylik allmän reduktion är erforderlig och genomförbar, böra statsmakterna på sätt hittills skett, pröva vilka byggnads- och anläggningsarbeten som på olika områden anses nödiga och därvid hålla i sikte, att de arbetargrupper, som normalt haft sin utkomst vid sådana arbetsföretag, jämväl i fortsättningen såvitt möjligt beredas sysselsättning.

I den mån därutöver i direkt arbetslöshetspolitiskt syfte anordnas arbeten, böra vid dessa tillämpas löner, som visserligen giva bättre utkomst än understödsverksamheten bereder, men vilka icke äro sådana, att de avhålla arbetarna från att söka finna bättre lönevillkor på den öppna arbetsmarknaden. De grundläggande principerna för de nuvarande *reserverarbetena* böra därför enligt vår mening i fortsättningen tillämpas vid de arbeten, som särskilt anordnas för arbetslösas sysselsättande.

Emellertid har i regeringsförslagen gjorts gällande, att svårigheter skulle möta för att anordna reserverarbeten i den utsträckning, som den aktuella arbetslöshetens stora omfattning påkallar. Med avseende härå må till en början erinras, att den av socialministern anordnade inventeringen av planerade offentliga arbeten gett vid handen, att sådana arbeten lämpliga till reserverarbeten förefinnas i synnerligen stort antal. Detta resultat av inventeringen bekräftar endast förefintligheten av det stora behovet i olika landsändar av statliga och kommunala arbeten för tillvaratagandet av naturtillgångar och för befolkningens ekonomiska, kulturella och hygieniska behov. Frågan gäller sålunda icke huruvida lämpliga och nyttiga arbeten finnas i tillräcklig omfattning. Men väl uppställer sig frågan vilken kapitalinsats från statens sida erfordras för att arbeten i större omfattning skola kunna mobiliseras. Ty onekligen är läget nu sådant, att en stor del av de olika lokala enheterna, kommuner, vägstyrelser m. fl., med vilka staten här har ett samarbete, kommit i sådant finansiellt läge, att staten i många fall bör påtaga sig en avsevärd större del av den ekonomiska bördan för behövliga reserverarbeten än som hittills behövt ifrågakomma.

Särskilt torde detta gälla arbeten för kommuners räkning, s. k. *statskommunala arbeten*. Beträffande sådana gäller för närvarande, att statsbidraget får beräknas endast på den del av kostnaden, som hänför sig till arbetslöner. Då beträffande sådana ur kommunal synpunkt angelägna arbeten som vatten- och avloppsledning m. fl. materialkostnaderna ofta utgöra en mycket stor del, blir statsbidraget relativt litet. Finansiellt svaga kommuner hindras härigenom från att upptaga arbeten, vilka såväl för de arbetslösa som för kommunens utveckling vore synnerligen värdefulla.

Det bör därför övervägas, huruvida icke — åtminstone tillsvidare — bestämmelserna om statsbidrag borde ändras därhän, att dylikt bidrag vid statskommunala arbeten kunde utgå även till materialkostnaderna. Alltjämt borde emellertid statsbidragets storlek avmätas med hänsyn till kommunens ekonomiska bärkraft, så att de svårast beträngda skulle understödjas så effektivt att det blir dem möjligt bedriva statskommunala arbeten i lämplig omfattning. Det torde böra påpekas, att även socialministern utgått ifrån att vid kommunala beredskapsarbeten statsbidrag skulle utgå också för materialkostnader samt att en ökning av arbeten med större materialkostnader skulle tillföra industrien större beställningar.

Socialministern har i proposition nr 216 erinrat (s. 13—14), att hela frågan om den samhälleliga nödverksamheten är föremål för en ingående undersökning av de s. k. organisationssakkunniga. Redan på denna grund synes det vara naturligt, att man i avvaktan på resultatet av denna kommittés arbete åtnöjer sig med de anordningar för arbetslöshetens bekämpande, som för närvarande stå till buds och vilka visat sig vara i huvudsak tillfredsställande.

Samtidigt med att vi sålunda motsätta oss ett frångående av de grundsatser, efter vilka arbetslöshetspolitiken hittills bedrivits, utgå vi ifrån att statsmakterna vid inriktningen av sin byggnads- och anläggningsverksamhet böra taga vederbörlig hänsyn till det rådande nödläget och den därunder uppkomna arbetslösheten. Men dessa hänsyn synas oss böra komma till sin rätt väsentligen genom att statsmakterna i vanlig ordning pröva och besluta om utförande av nödiga och nyttiga företag av den art, som föreslås i ett flertal propositioner.

Enär det vidare kan finnas lämpligt, att Kungl. Maj:t äger tillgång till medel för att i särskilda fall under statlig myndighets regi igångsätta arbeten av nyssnämnda natur, vilja vi icke motsätta oss att riksdagen här för beviljar ett anslag under samma betingelser som gälla för det under de sista åren för s. k. »beredningsarbeten» av riksdagen beslutade, allenast detta anslagsbelopp hålles inom så rimliga gränser och förbindes med sådana anvisningar, att detsammans användning icke kan befaras rubba grunderna för den allmänna arbetslöshetspolitiken.

I detta samband må anmärkas, att det i regeringens program ingående förslaget om anslag för subvention till enskild verksamhet är ägnat att framkalla stora principiella betänkligheter, särskilt när det gäller rent industriell verksamhet. I den mån denna understödsform kan godtagas, sker det under förutsättningen, att densamma kommer att handhavas med allra största försiktighet. Däremot synes oss subventionslinjen under nuvarande svåra kris vara mera försvarbar för vissa slag av jordförbättringar, speciellt diknings- och stenröjningsarbeten, detta särskilt i sådana kommuner, som äro hårt tyngda av arbetslösheten.

Hittills har icke berörts frågan om kontantunderstöd till arbetslösa. Uppenbarligen måste emellertid i dessa svåra tider staten och det allmänna

göra uppförfingar icke blott för att bereda arbete utan även för att, i den mån så icke låter sig göra, tillgodose de arbetslösas trängande behov genom kontanthjälp. Den i form av statsbidrag utgående kontanthjälpen hava undertecknade tänkt sig skola utgå genom arbetslöshetskommissionen huvudsakligen i enlighet med nu gällande direktiv.

Med anslutning till vad ovan anförts angående arbetslinjen hemställa undertecknade,

att riksdagen vid beslut om åtgärder för arbetslöshetens bekämpande och till stöd åt arbetslösa måtte beakta ovan framförda synpunkter och därvid särskilt tillse:

att den vidgade hjälpverksamhet, som av tidsförhållandena otvivelaktigt är påkallad, alltjämt kommer att bedrivas i huvudsaklig överensstämmelse med nuvarande reservarbetssystem;

att vid de ändringar, som med hänsyn till reservarbetenas ökade utsträckning och i övrigt må finnas nödigt vidtaga i nu gällande direktiv, särskilt en utvidgning av s. k. statskommunala reservarbeten befrämjas därigenom, att statsbidraget må kunna beräknas jämväl på materialkostnaden;

att reservarbetena alltjämt utföras under ledning av arbetslöshetskommissionen;

att för användning i mån av behov må anvisas ett särskilt anslag motsvarande det som under de sista åren av riksdagen beslutats för utförande av »beredskapsarbeten», vilket anslagsbelopp emellertid bör hållas inom möjligast snäva gränser;

samt att de nya allmänna arbeten, som under den rådande lågkonjunkturen i övrigt böra igångsättas för beredande av ökade arbetstillfällen, prövas och beslutas i vanlig ordning av riksdagen.

Stockholm den 20 april 1933.

Eliel Löfgren.

K. A. Andersson.

Mauritz Hellberg.

Jöns Pålsson.

